

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 3/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen EU-politiikan tavoitteista vuonna 2005

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 16 päivänä helmikuuta 2005 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Suomen EU-politiikan tavoitteista vuonna 2005 (E 7/2005 vp) ulkoasiainvaliokunnalle lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Paula Lehtomäki
- EU-asioiden alivaltiosihteeri Jari Luoto, valtioneuvoston kanslia
- osastopäällikkö Pilvi-Sisko Vierros-Ville-neuve, apulaisosastopäällikkö Ritva Koukku-Ronde, yksikön päällikkö Matti Lassila, yksikön päällikkö Merja Lindroos-Binham ja yksikön päällikkö Marja Rislakki, ulkoasiainministeriö.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Valtioneuvosto on lähettänyt eduskunnalle Luxemburgin ja Ison-Britannian laatiman EU:n neuvoston toimintaohjelman vuodeksi 2005 sekä EU-ministerivaliokunnassa 11.2.2005 hyväksytyt valtioneuvoston kannat Suomen EU-tavoitteista vuodelle 2005.

Valtioneuvoston kanta

Ulkosuhteissa valtioneuvoston selvitys painottaa mm. Pohjoista ulottuvuutta, EU—Venäjä-suhteita, katastrofivalmiuksia, EU:n siviilikriisinhallinnan ja nopean toiminnan kykyjen kehittämistä sekä sotilaallisen kriisinhallinnan osalta taisteluosastojen eteenpäinviemistä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Euroopan unionin toiminnan pitkäjänteisempi suunnittelu — mm. Eurooppa-neuvoston monivuotisen strategisen ohjelman sekä komission vuotuisen toimintastrategian kautta — on luonut uuden pohjan ja käyttökelpoisen välineen unionin toiminnan johdonmukaisuuden vahvistamiseksi. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomen EU-politiikan painopisteet tuodaan neuvoston vuosittaisen toimintaohjelman ja muiden unionin toimintaa koskevien laaja-alaisen ohjelmien käsittelyn yhteydessä hyvissä

ajoin eduskunnan käsiteltäväksi, jotta eduskunnalla on mahdollisuus lausua niistä käsityksensä asianmukaisella tavalla. Valiokunta korostaa tässä yhteydessä, että valtioneuvoston tulee — yksittäisten EU-hankkeiden ja kokousten rinnalla — tuoda eduskunnan käsiteltäväksi nimenomaan EU-politiikan kokonaisuuksia ja suuria linjauksia. Valiokunta pitää kestävämmänä perustelua, että keskeisiä poliittisia tavoitteita on jätetty pois valtioneuvoston selvityksestä vetoamalla asiakirjan tiiviiseen muotoon.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Luxemburgin ja Ison-Britannian laatima EU:n neuvoston toimintaohjelma vuodelle 2005 edeltää neuvoston vuoden 2006 toimintaohjelmaa, joka Itävallan ja Suomen on määrä laatia yhdessä. Näin ollen vuoden 2005 toimintaohjelma on tiiviissä yhteydessä Suomen EU-puheenjohtajakauden tavoitteisiin. Puheenjohtajakautemme tavoitteiden tehokas edistäminen edellyttää, että tavoitteita on riittävästi pohjustettu edeltävien puheenjohtajakausien ja erityisesti niitä koskevien toimintaohjelmien kautta. Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että Suomen EU-puheenjohtajakaudta koskevat sisällölliset tavoitteet tuodaan varhaisessa vaiheessa eduskunnan käsiteltäväksi.

Valtioneuvoston kannanotoissa on korostettu transatlanttisten suhteiden merkitystä ja Suomen yleistä pyrkimystä tehostaa EU:n ulkosuhteiden hoitamista. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että transatlanttiset suhteet ovat EU:n keskeisintä ulkosuhdetoimintaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että yleiset pyrkimykset EU:n ulkosuhdetoiminnan tehostamisessa näkyvät käytännössä unionin keskeisten ulkosuhteiden hoitamisessa, erityisesti transatlanttisissa suhteissa ja EU—Venäjä-suhteissa. Valiokunta korosti turvallisuus- ja puolustuspoliittisesta selonteosta antamassaan lausunnossa (UaVL 4/2004 vp), että uusien turvallisuusuuhkien torjunnassa EU:n erityisvahvuus on laaja-alainen ja monipuolinen keinovalikko ja yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa uusien uhkien torjunnassa on välttämätöntä. Yhdysvaltojen suunnitteilla olevan sotilaallisen uudistamisohjelman (transformaatio) mukaan ei-sotilaallisella toiminnalla on kasvava merkitys uhkien torjumisessa. Transatlanttisia suhteita on

tästä näkökulmasta pyrittävä kehittämään uudelta pohjalta. EU:n ja Yhdysvaltojen suhteen kehittäminen vaatii sekä strategista uudelleen ajattelua että institutionaalisia uudistuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU kehittää transatlanttisia suhteita määrätietoisella tavalla. Suomen tulee pyrkiä aktiivisesti unionin toimintaa edellytysten kohentamiseen tällä alueella.

Yhdysvaltain presidentti Bushin vierailu Euroopassa ja unionin instituutioissa helmikuussa 2005 on nähtävä rakentavana avauksena transatlanttisten suhteiden tiivistämisessä, ja tilanne on otollinen transatlanttisten suhteiden kehittämiseksi Irakin-sotaa koskevien erimielisyyksien jäätyä taka-alalle. Pyrkimykset Lähi-idän rauhansuhteen elvyttämiseksi ja epäilyt Iranin ydinasepyrkimyksistä ovat esimerkkejä kysymyksistä, joissa EU:n ja Yhdysvaltojen tiivis yhteistoiminta on välttämätöntä kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi. Transatlanttisen vuoropuhelun lisääminen myös ilmastopolitiikassa on tarpeen.

Ulkoasiainvaliokunta pitääkin huolestuttavana — ja epä johdonmukaisena — että valtioneuvoston selvityksessä Suomen EU-politiikan tavoitteista vuonna 2005 ei käsitellä transatlanttisia suhteita. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että transatlanttisten suhteiden kehittäminen huomioidaan Suomen EU-politiikan tavoitteissa vuonna 2005 ja Suomen oman EU-puheenjohtajakauden tavoitteistossa vuodelle 2006.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että valtioneuvosto asettaa konkreettisia tavoitteita EU:n transatlanttisen suhteen kehittämiseksi myös institutionaalista kehittämistä koskevassa keskustelussa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan transatlanttinen vuoropuhelu on asiantuntijatasolla varsin kattavaa, mutta poliittisen tason vuoropuhelu vaatii tiivistämistä. Valiokunta pitää harkinnan arvoisina mm. esityksiä Yhdysvaltojen ja EU-maiden säännöllisistä, epävirallisista tapaamisista yhteisymmärryksen ja yhteistominnan lujittajana (ns. Gymnich-muoto). Samalla valiokunnan mielestä on kiinnitettävä huomiota EU:n sisäisen toiminnan ja valmistelun tehostamiseen, jotta EU toimisi transatlanttisissa vuoropuhelussa yhtenäisemmin.

Tämä vahvistaisi valiokunnan mukaan EU:n asemaa tasavertaisempana vastinparina Yhdysvalloille. EU:n perustuslaillisen sopimuksen tuomat uudistukset, erityisesti unionin ulkoministeri, pitää hyödyntää täysimääräisesti transatlanttisen vuoropuhelun tehostamiseksi.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Pohjoisen ulottuvuuden kehittäminen on nyt poliittisesti tärkeässä vaiheessa. Pohjoisen ulottuvuuden nykyinen toimintaohjelma päättyy vuonna 2006, EU:n uusista rahoituskehyksistä vuosille 2007—2013 neuvotellaan ja EU:lle on kehitetty uudenlaista naapuruuspolitiikkaa. Suomen EU-puheenjohtajakausi vuonna 2006 on keskeinen Pohjoisen ulottuvuuden kehittämisessä, ja tästä syystä toimien pohjustaminen vuoden 2005 aikana on olennaista. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että Pohjoinen ulottuvuus säilyy keskeisessä asemassa Suomen EU-politiikan tavoitteistossa, ja korostaa aktiivisten toimien merkitystä jo vuoden 2005 aikana, jotta ensi vuonna tehtäville ratkaisuille Pohjoisen ulottuvuuden kehittämiseksi luodaan suotuisat edellytykset.

Ulkoasiainvaliokunta on johdonmukaisesti painottanut kehitysyhteistyön merkitystä ja tarvetta kehittää kehityspolitiikan johdonmukaisuutta, jotta kehitysyhteistyön tavoitteita tuettaisiin muiden politiikkalohkojen — erityisesti kauppapolitiikan — kautta. EU:n toimet ovat sen laaja-alaisuuden ja kokoluokan takia monella tapaa keskeisessä asemassa tämän johdonmukaisuuden kehittämiseksi. Valiokunta toteaa, että toimimalla EU:n kehityspolitiikan johdonmukaisuuden kehittämiseksi määrätietoisella tavalla Suomi voi parhaiten vaikuttaa kehityspolitiikan tuloksellisuuteen. Tätä taustaa vasten valiokunta pitää selvänä puutteena, että EU:n kehityspolitiikkaa ei ole huomioitu valtioneuvoston EU-tavoitteissa vuodelle 2005, etenkin kun kehityspolitiikka voisi perustellusti olla Suomen EU-puheenjohtajakauden keskeisten tavoitteiden joukossa. Valiokunta kiinnittää huomiota myös kehityskysymysten kansainväliseen ajan-

kohtaisuuteen vuonna 2005 YK:n vuosittuhattavoitteiden toteutumisen väliarvion valossa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin tärkeänä, että EU:n katastrofivalmiuksia kehitetään mm. Aasian hyökyaaltokatastrofin kokemusten pohjalta. Hyökyaaltokatastrofin hoitamisessa voitiin todeta, että välittömässä katastrofiavussa EU:n rooli — yhteensovittaminen ja käytännön tuki — jäi kokonaan toteutumatta siitä huolimatta, että EU:n kykyjä mm. tilannekuvan luomiseksi, ml. satelliittivalmiudet, on vuosien mittaan kehitetty. Samalla valiokunta toteaa, että EU:n toiminnan ei pidä painottua yksinomaan katastrofivalmiuksiin, vaan tärkeässä osassa on kriisien ja katastrofien ennaltaehkäisy mm. kehityspolitiikan ja siviilikriisinhallinnan välinein, kuten valiokunta on em. lausunnossaan (UaVL 4/2004 vp) korostanut.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että laaja-alainen turvallisuus edellyttää määrätietoista ja pitkäjänteistä työtä kansainvälisen toimintaympäristön vakauttamiseksi. Valiokunta pitää hyvänä, että unionin ulkoinen toiminta perustuu EU:n turvallisuusstrategiaan ja turvattomuuden perussyiden poistamiseen. Ihmisoikeuksien vahvistaminen on olennainen osa laaja-alaisen turvallisuuden edistämistä. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että ihmisoikeuksien edistäminen niin EU:n ulkosuhteissa kuin EU:n sisäisessä toiminnassa muodostaa keskeisen osan Suomen tulevan EU-puheenjohtajakauden tavoitteista.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasiainvaliokunta ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä todetuin huomauksin ja edellyttää, että Suomen EU-puheenjohtajakautta vuonna 2006 koskevat sisällölliset suunnitelmat tuodaan varhaisessa vaiheessa eduskunnan käsiteltäväksi.

UaVL 3/2005 vp — E 7/2005 vp

Helsingissä 11 päivänä maaliskuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Liisa Jaakonsaari /sd	Eero Lankia /kesk
vpj.	Aulis Ranta-Muotio /kesk	Suvi Lindén /kok
jäs.	Ulla Anttila /vihr	Kalevi Olin /sd
	Jouni Backman /sd	Aila Paloniemi /kesk
	Eva Biaudet /r	Maija Perho /kok
	Antero Kekkonen /sd	Ben Zyskowitz /kok
	Kimmo Kiljunen /sd	vjäs. Antti Kaikkonen /kesk.

Valiokunnan sihteereinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi,
valiokuntaneuvos Jukka Salovaara.